

לענין הלכה

הערות מעשיות בהל' מזוזה ועניני בין הזמנים

גליון 277

גליון זה מודפס לעורר לב המעיין בלבד ולא לסמוך עליו למעשה

חיוב מזוזה במלון

פונדק שונה מבית שכור או שאול, בכך שהוא עשוי למגורים של עראי פחות מלי יום. ולכן מלון [או צימר] שהתשלום בו על בסיס יומי ולא חודשי, מעצם יעודו כמלון אורחים אין קשר בין לילה ללילה ונחשב כפונדק ופטור ממזוזה עד לי יום (שבות יצחק הלי' מזוזה עמ' סד בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל).

ופונדק בחוץ לארץ פטור אף לאחר לי יום, אא"כ עשוי גם לדירת קבע, דהיינו לי יום ע' ברכי יוסף, שבות יצחק שם).

בעל הפונדק: יש לציין שלדעת הערוך השולחן^ד בעל הפונדק חייב במזוזה. וכן דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל (שבות יצחק שם ע"ש) וכן בסי' חוט שני הלי' מזוזה.

זהירות במנחה ומעריב בבין הזמנים

מחצי שעה לפני מעריב אסור לו לאכול ולהתרחץ ולהתעסק במלאכות שונות ובמסחר, ולצאת לדרך וכיוצ"ב אא"כ יעמיד שומר (ע' מ"ב רל"ה ס"ק י"ח) וכן במנחה קטנה עד שיתפלל מנחה (ע' מ"ב רל"ב ס"ק ט).

ובמשך השנה יש בדרך כלל סדר היום קבוע - ויש מנינים קבועים, ויש פחות חששות של הפסד זמני התפילות. משא"כ בבין הזמנים, שסדרי היום משתנים לגמרי, ויכול להימשך עם משפחתו וחבריו להרבה תעסוקות שונות שמטרידים ומשכחים לגמרי את חובת התפילה, ואם לא נזהר בהלכות אלו, להתפלל מיד כשמגיע הזמן, או להעמיד שומר חזק שאפשר לסמוך עליו, עלול להפסיד

חכמים לישב א"י כדי שיקבע או ישכור הדירה כאן או במקום אחר ולא ידור באופן עראי בא"י, ותוך לי יום לא חייבוהו כי אין דרך להשתקע בו, ועוד דאין לך אדם שיוכל ללון בפונדק אפילו לילה אחת, שיצטרך ליתן מזוזה מיד. וע' בס' **אגור באהליך** פ"ל סע' מז דכתב שהגדרת 'פונדק' הוא בית המיועד לדיור לזמן קצר. אף אם יש לדייר קנין שכירות גמור ע"ש עוד דהשוכר דירה במקום נופש דינו כפונדק ופטור, וכן דן לומר הגר"מ רובין שליט"א השואל בשו"ת שבת הלוי שם, דתלוי בצורת השכירות והיוצא למקום נופש פטור כיון שאין כוונה להשתקע שם.

גדר החילוק בין פונדק לשוכר ושואל

מלוני קורונה: החיד"א דן בספריו לפטור מזוזה בבית האסורין, ולאזאריטו [מקום בידוד לאורחים שנכנסים למדינה, כדי לוודא שאין להם מחלה מדבקת] שיושבין שם מי יום ולפעמים שני חדשים. וכתב בספרו **ברכי יוסף** (סי' רפ"ו סע' א) דמקומות אלו עיקרו לדירת עראי ולא לדירת קבע, והו"ל כבתים שבספינה ודכוותיהו דפטורים, ולא דמי לפונדק דשם עשוי גם לדירת קבע, ע"כ. וביאר בס' **שבות יצחק** מזוזה עמ' מה, בית שבספינה הדור בה הוא עראי לצורך מעבר, וכן בבית האסורין ולאזאריטו שיושב בו רק לצורך מסויים לפי ההכרח, אינו דומה לבית שכור או שאול שמשמש תחליף לדירת קבע, וגם לא לפונדק שהוא תחליף זמני לדירת קבע ופעמים ששוהים בו לי יום שהם דיוור של קבע. משא"כ הכא לעולם אין הדיוור נחשב קבע.

בדברי החיד"א הנ"ל מבואר דהא דשואל חייב כשוכר די בכך שנתרצה בעל הבית להשאיל לו אע"פ שאין לו קניני שאלה במקום, אלא הוא תלוי רק ביעודו של המקום, דפונדק נועד למגורי עראי, ולא לתקופות של יותר מלי יום. אכן ע' בשו"ת **שבת הלוי** (ח"י ס' ק"פ שהשיב להגר"מ רובין שליט"א), דתלוי אם שוכר הבית ככל דיני שכירות אפילו לזמן קצר הוה שוכר וחייב מזוזה. וע' בס' **שיערי המזוזה** (פרק די' ס' ט). ע"ע בשם **שו"ת מהרש"ג** (ח"י ס' קכב) שנוהגים שהיושבים במרחץ אינם קובעים מזוזה אפילו אם משתהים בו יותר משלשים יום, הואיל וכל הכלים הנמצאים שם הם של בעל הבית נכרי, הרי יש לגוי תפיסת יד בבית ובכ"ה הוי כאורח ואין עליו שם שוכר, ואורח אינו חייב אילו לאחר לי יום. וכן צ"ן לדבריו בשו"ת **באר משה** (ח"י ס' פג) שאפילו אם שוהה בהם לי יום פטור ע"ש שעכ"פ יקבע בלא ברכה. [אך יש לחלק שמרחץ הוא כל כולו מקום מקום לינה בדרך עראי].

^ד ע' **ערוך השולחן** סי' מח שאם בעל הפונדק הוא ישראל חייב לעשות מזוזות בהחדרים של האורחים שהרי ביתו היא בשביל אורחים. דומיא דבית הכנסת של אורחים. וכן כתב בשו"ת **יצחק** (שם עמ' נג) בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל דבעל הפונדק ומלון חייב במזוזה, דביתו הוא לתשמיש זה, ובית לשכן בו אורחיו הוא כבית לשכן בו בניו.

חיוב מזוזה במקום נופש בארץ ישראל

השוכר בית בחוצה לארץ והדר בפונדק בארץ ישראל פטור ממזוזה שלשים יום. (שו"ע יו"ד סי' רפו סע' כב).

והשוכר בית בארץ ישראל חייב במזוזה מיד משום ששוב ארץ ישראל (שו"ע שם).

והוא הדין לשואל בית דינו כשוכר (רמ"א שם).

ולכן השוכר דירה אפילו לזמן קצר (כגון לנופש) דינו כשוכר וחייב מזוזה (מדרבנן) בארץ ישראל (שו"ת **שבת הלוי** ח"י ס' ק"פ). וכן דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל והגר"נ קרליץ זצ"ל שדינו כשוכר (הגר"י **שוב שליט"א**). וחילוק בין פונדק דפטור ממזוזה דירתו עראי כיון שבעל הבית יכול להעבירו מחדר לחדר אף שמשלם על שהותו במקום, והרי תלוי בדעת בעל הבית, משא"כ שכירות אפילו ליום אחד הרי הוא בעלים גמור לאותו יום ואינו תלוי בדעת בעל הבית (חוט שני עמ' ק). וע' בהערה^א עצות לפטור ממזוזה.

השוכר דירה מיהודי שאינו מדקדק במצוות: כתב בסי' **שיערי המזוזה** פ"ד סע' יא) היוצא לנופש בימות הקיץ, ושוכר דירה מיהודי שאינו מדקדק במצוות, צריך לבדוק את המזוזות, אם אינם פסולות. שעל הרוב הן פסולות משום שבד"כ אף אחד אינו נותן דעת עליהן, ואם נמצאו פסולות יש לקבוע אחרות כשרות במקומם, ואם קבע מזוזות חדשות אסור ליטלן בעת שיוצא (הע' כ שם). מאידך שמענו מהגר"י **קנר שליט"א** שאם יש צד שהמזוזות כשרות ניתן לומר לענין זה דספק דרבנן לקולא (כיון דאף אם חייב מדין שוכר, דין שוכר הוא רק חיוב מדרבנן).

ויש שכתבו שהשוכר בית למקום נופש דינו כפונדק ופטור ממזוזה, כיון שרק אורח ואין לו כל כוונה להשתקע שם, משא"כ שוכר דעתו להשתקע, ולכן חייב במזוזה מיד בארץ ישראל.

^א אע"ג דמבואר בבה"ל ס' קכח סע' ד ובעוד מקומות דאין לעשות פעולות כדי להיפטר מחיוב מזוזה, ומ"מ נפק"מ היכא דיש עוד צדדים לפטור.

(א) שמענו **מת"ח אחד** שאפשר לכוון ולהתנות בהדיא עם בעל הדירה שאינו רוצה לזכות בצורת הפתח של דלתי הדירה, ואז פטור ממזוזה עכ"ל. שו"י בסי' חוט שני מזוזה עמ' קג, דאפילו אין לו בעלות על המשקוף עדיין חייב במזוזה, מפני שהבית מחייב את המזוזה, ולכן לא סגי להפקיר המשקוף לפטור ממזוזה. [אכן כמדומה שיש ת"ח הנוהגים להפקיר צורת הפתח בחנוכה ובמקרים מסוימים כדי לפטור מחיוב מזוזה].

(ב) יש אומרים **לסכם עם בעל הדירה שזה לא שכירות בדירה** אלא זכות להשתמש עם הדירה (אכן יש לעיין לפי זה אם פטור מעצמו מדיני שמירה, ואם המשכיר לא מכוון ומבין בזה יש לדון שעדיין דינו כשוכר).

[בחדרים שאין בהם דלת יש עוד צירוף להקל בחיוב מזוזה דרבנן ע' שו"ע סי' רפ"ו סע' טו, דיש מי שפטור - שיטת הרמב"ם, וכן בצירוף שיטת הגר"ע א].

^ב ועוד יש סברא לומר שדינו כפונדק ע' להלן.

^ג ע' **מנחות מד** שהדר בפונדק בארץ ישראל פטור ממזוזה כל לי יום (והשוכר דירה בארץ ישראל חייב במזוזה מיד). ופי' רש"י פונדק שלנים בו עוברים ושבים. כמ"כ כתב המאירי (יומא דף יא ד"ה שכן), פונדקאות העשויות בכרכים ללון שם עוברי דרך לפעמים באקראי כשאין יכולים להגיע לעיר וכו'.

מבואר דפונדק נועד לעוברי אורח שדירים בו בדרך אקראי, ובדרך כלל לא נועד למגורים לי יום שהם דרך קבע. ושוכר בית בארץ ישראל חייב משום שיושב ארץ ישראל, דלאחר שקבעה שום אינו נוטלה משם אפילו יוצא ממנה (כדאמר בגמ' ב"מ קב) הלכך בקושי יצא ממנה מפני טורח מזוזה אחרת ואפילו יוצא ממנה ישכרנה אחר מהרה כשימצאנה מזומנת במזוזה ונמצאת ארץ ישראל מיושבת. והטעם דכשדר בפונדק לי יום חייב בארץ ישראל, ביאר בפרשה סדורה (סי' נט) דכיון דחזינן דדעתו להשאר כאן זמן קבוע, כבר חשו

תפילה בציבור לגמרי ואף חלילה זמני תפילה וקריאת שמע.

הליכה לטיול כשמפסיד תפילה בציבור

שו"ע: יש מי שאומר שמכל שכן שלא ישכים אדם לילך מעיר שמתפללים בה בעשרה (סי' צ סעי' טו).

וכתב **השו"ע הרב** (סי' י"ז) ואפילו אם משכים ויוצא מבעוד לילה כשעדיין לא הגיע זמן תפילה יש איסור בדבר כשיודע כשיגיע זמן תפילה לא יהיה לו מנין.

עיי' **בשו"ת שבט הלוי** (ח"ו סי' כ"א ס"ק ג') ואשר שאל דיש אנשים שנוסעים למקום נופש (שלא לרפואה) או למקום עינוגים מקום שאין שם מנין אם מותר לעשות כן, וטענתם בפייהם כי החיוב של תפילה בציבור הוא דוקא כשיש במקומו מנין, אבל נסוע למקום שאין מנין אין איסור. והביאו מצדיקים שעשו כן, והשיב **פשוט בעיני דאם נוסעים רק לתענוג בעלמא דאיסור קעבדי**, דבין בעשה בין בלא תעשה דאורייתא או דרבנן אסור להכניס עצמו למצב שבא"כ תבוא האיסור – או שיפטר ממצוה וכו' דסוף סוף גורם לבטל קדושת ד' בעשרה קדיש וקדושה וברכו ועניית אמונים ועוד, ולבטל זה שלא לצורך פשיטא דאיסורא עבדי. והצדיקים שכי' כבי' אולי הי' להם איזה טעם הגון על פי הלכה, או לרפואה וכה"ג, ואם באמת שלא לצורך כלל מצדיקים כאלה לא שמענו. ו**בשו"ת שבט הלוי** (ח"ח סי' ס"ח) הביא מעשה שאירע ליהודי באוסטרליה שנסע להבראה למקום שאין בו מנין הוא ובני ביתו לעשרה ימים, וטעה בחשבון הימים וכשהיה שבי"ק חשב שהוא ערב שבת ובמוצאי"ש עשה קידוש על היין, וביום א' בבוקר הזכירו הגוי שכבר הוא יום ראשון.

ובשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סי' ס"ג) כתב "ראיתי שלא כל הרוצה ליטול את השם יבוא ויטול, ורק חולה או מי שזקוק למנוחה מטעם רפואה, אבל שאר בני אדם יבחרו לילך דוקא למקום שיש שם מנין".

ובהליכות שלמה (תפילה פ"ה ס"ד) אין ראוי לנסוע ביודעין למקום שאין שם עשרה אא"כ נוסע לצרכי בריאות פרנסה או מצוה, כדי שלא יתבטל מתפילה בציבור. ועיי' **בהליכות שלמה** (שם עמ' עב) הערת חתן **הגרש"ז אויערבך זצ"ל הגרז"נ גולדברג שליט"א** שדן לומר שאינו איסור גמור, וכמו שמצינו שמותר ליכנס לספינה ג' ימים לפני שבת אף שידוע שלכשתגיע שבת יצטרך לחללו מחמת סכנה, ע"ש דנטה להקל בדבר. [ויש לעיין כמה זמן לפני תפילה של מחר חשיב כמו ג' ימים לפני שבת שיהא מותר ליסוע בלי לחשבן על תפילה של מחר].

לדבר מצוה: עיי' **מ"ב** (שם ס"ק נג) דכל זה נאמר שאין להשכים לפני התפילה ולהפסיד תפילה בציבור לדבר רשות ולא במקום מצוה (ועיי' **אשי ישראל** פ"ח סעי' ב).

במקום הפסד ממון: ובמקום הפסד ממון (מהקרן ולא מניעת רווח) עיי' **במשנה ברורה** (סי' צ ס"ק כט), דיש מקום להקל בדבר (והכל לפי הענין עיי' **בשו"ת תשובות והנהגות** (ח"א סי' צח, דאף אם יצטרך להוציא על תפילה בציבור קצת כסף, ואף שאין מחויב להוציא עבור תפילה בציבור, אך ד' יראה ללבב אם מוציא לצרכיו אף לדברים שאין בהם צורך ממש. ולכן לכתחילה אין לקבוע טיסה בזמן שיפסיד תפילה בציבור, [ויש אופנים שלהתפלל במנין על המטוס הוא חילול ד'], וצריך לארגן את זה לפני הטיסה כדי לא להפריע לשאר הנוסעים.

חילול השם בזלזול בתפילה בציבור: אפילו ת"ח שתורתו אומנתו ואינו מתבטל מלימוד רק לדברים הכרחיים, ואין בבית המדרש שהוא לומד מנין לתפילה, ורשאי להתפלל ביחידות בבית המדרש שהוא לומד, ומכל מקום לא יתרגל לעשות כן, אלא ישתדל להתפלל עם הציבור, כדי שאחרים לא ילמדו ממנו ויתפללו ביחידות (**רמ"א** סי' צ סעי' יח) ועיי' **מ"ב** שם ס"ק נז שלא ידינהו לכף זכות ויאמרו שאינו חושש בתפילה. ועיי' **בשו"ת תשובות והנהגות** (ח"א סי' צח) שהביא מדבר **שו"ת הרא"ש** שזהו חילול השם שגורם לאחרים לזלזל בחובת תפילה בציבור, (ועיי' **ברוח חיים מהגר"ח מולוז'ן זצ"ל** (באבות פ"ב משנה י"ח) שצריך לשכב מוקדם שיקום ולא יבטל תפילה בציבור.) וחילול השם הלוא אין עון כמותו, ולרוב בית ישראל תפילה בציבור חמור ואין יודעין שנתאחר מפני תלמודו וגורם להם לזלזל במצוות ח"ו.

בגדרי מתי לחשוש לאיסור חילול השם: עיי' **מסילת ישרים** פ"כ במשקל החסידות דכתב "ראוי לכל אדם להיות מקדים ורץ לדבר מצוה ולהשתדל להיות מן העוסקים בה, אך הנה לפעמים יכול להולד מזה מריבה, שיותר תבזה המצוה ויתחלל בה שם שמים ממה שיתכבד – בכיוצא בזה ודאי שחייב החסיד להניח את המצוה ולא לרדוף אחריה. וכן אמרו ז"ל בענין הלויים, ז"ל (במדבר רבה ה): מפני שהיו יודעים שכל מי שטוען בארון שכרו מרובה, והיו מניחין את השולחן והמנורה והמזבחות וכולן רצין לארון לטל שכר, ומתוך כך היה זה מריב ואומר: אני טוען כאן! וזה מריב ואומר: אני טוען כאן! ומתוך כך היו נוהגין קלות ראש והיתה

השכינה פוגעת בהם וכו'.

חילוק בין מצוות שיש חיוב גמור, ותוספת חסידות

וכתב **המסילת ישרים** (שם) הנה חייב האדם לשמור כל המצוות בכל דקדוקיהם לפני מי שיהיה, ולא יירא ולא יבוש, וכן הוא אומר (תהילים קיט מו) "ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש", וכן שנינו (אבות ה) הוי עז כנמר וקל כנשר, רץ כצבי וגבור כארי, לעשות רצון אביך שבשמים. אמנם גם בזה צריך חלוק והבחנה, כי כל זה נאמר על גופי המצוות שחייבים אנחנו בהם חובה גמורה, שבהם ישים פניו כחלמיש, אך איזה תוספות חסידות, שאם יעשה אותם האדם לפני המון העם ישחקו עליו ויתלוצצו, ונמצאו חוטאים ונענשים על ידו, והוא היה יכול להניח מלעשות הדברים ההם, כי אינם חובה מוחלטת, הנה דבר כזה ודאי שיותר הגון הוא לחסיד שינחנו משיעשו, והוא מה שאמר הכתוב "והצנע לכת עם אלקיך". וכמה חסידים גדולים הניחו ממהגני חסידותם בהיותם בין המון העם משום דמחזי כיוהרא! כללו של דבר: **כל מה שהוא עיקרי במצוה – יעשהו לפני כל מלעיג, ומה שאינו עיקרי והוא גורם לשחוק והתול – לא יעשהו.**

עוד בדברי הג"ר יצחק קולדצקי שליט"א בעניני בין הזמנים (הובא בסוף הספר תורת המועדים תשעה באב)

איחור לתפילה

א) להגיע בקביעות באיחור לתפילה ולדלג בפסוקי דזמרה, יש בזה זלזול בתפילה, ובגמרא בברכות מו: אמרו שקוראים לו עצל ופושע (ה' ירחם), ומי שמקפיד לבוא לתפילה בזמן, מתחילה ועד סוף זוכה לארבעות ימים ושנים, וכדכתב משלי ח' י"ד "אשרי אדם שומע לי לשקוד על דלתותי יום יום לשמור מזוזות פתחי כי מוצאי מצא חיים ויפק רצון מה' " וכדאיתא במסכת ברכות דף ח.

ב) מבואר במסכת פסחים מו. **ובשו"ע** (סי' צ' **ובמ"ב** ס"ק נ"ב) שיש חיוב מדינא דגמרא לילך להתפלל בציבור עד מרחק של 18 רגעים. [ומבואר **בביה"ל** (סי' קס"ג ד"ה ברחוק) שאם יש לו אפשרות לנסוע בעגלה מחשיבים זמן זה לפי זמן של נסיעה ולא הליכה ברגל], וכתב **המשנה ברורה** (שם) דזהו תוכחת מגולה לאותם אנשים שמתעצלים לילך לבית הכנסת, ועיקר תפילה בציבור היינו שיתפללו עשרה אנשים ביחד תפילת שמונה עשרה.

ג) תפילת מנחה בדרכים או על שפת הים וכדומה מקום שאין מחיצות, תפילה זו היא רק בדיעבד ונקרא חצוף וכדאיתא בשו"ע סי' צ' סעי' י. ובגמ' בברכות לד: איתא אמר ר' כהנא חציף עלי מאן דמצלי בבקתה ופירש רש"י שם, דכשהוא מתפלל במקום צניעות חלה עליו אימת המלך ולבו שבר. עוד אמרו בברכות דף ו: אמר חלבו אמר ר' הונא לעולם יזהר אדם בתפילת המנחה שהרי אליהו לא נענה אלא בתפילת מנחה שנמר "ויהי בעלות המנחה". עכ"ד

[וכעת שמחמת חשש הדבקה וכן אנשים בקבוצת סיכון יש רבים שמתפללים במקומות פתוחים, ראוי להדר אחר מקום שיש מחיצות. וכן לכתחילה אין להתפלל במקום שיש עוברים ושבים כגון בכניסה לבנין, שדברים אלו מפריעים תפילה ככוונה].

ד) זהירות מיוחדת צריך לתפילת מנחה לנוסעים לים או לחתונות, שיזהרו להתפלל בצהרים, ולא להכנס לספיקות של מנחה עם דמדומי חמה, ובברכות כט: אמרו שבארץ ישראל היו מקללים על מי שמתפלל עם דמדומי חמה שמא יטרף השעה ויעבור הזמן.

שמירת העינים

ה) לפני שיוצא לדרך, לים וכדומה צריך הכנה מיוחדת שלא יכשל ח"ו בשמירת העינים. וצריך לדעת שעל כל הסתכלות האסורה יש גם לאו ד"ל "ולא תתורו" וגם מצוות עשה של "והייתם קדושים". ובגמרא אבות ב' נו: איתא שאם יכול ללכת בדך אחרת שאין שם פריצות, ובוחר ללכת בדרך היותר פרוצה, אע"פ שעוצם עיניו, נקרא רשע שמביא את עצמו לידי נסיון. ובשם **הגר"ח מולוז'ין** כתבו, שלפני שאדם יוצא לדרך יבקש בקשה קצרה ע"ש.

והאדמו"ר משומרי האמונים זצ"ל היה אומר: שכאשר האדם מקדש את עיניו ומתגבר על עצמו שלא להסתכל בראיות האסורות, ומקיים בזה ב' מצוות של "ולא תתורו" "והייתם קדושים", אז באותו רגע זהו עת רצון בשמים, ומסוגל הוא שיבקש ויתפלל, ויתקבלו ברצון תפילותיו ומשאלות לבו.

ואמרו במסכת דרך ארץ פרק א פרק א רבי מיישא בר בריה דרבי יהושע בן לוי אומר כל הרואה דבר ערוה ואינו זן את עיניו ממנו זוכה ומקבל פני השכינה שנאמר "ועוצם עיניו מראות ברע מה כתיב בתריה הוא מרומים ישכון וכו' מלך ביופיו תחזינה עיניך". ה' יזכנו להתקדש במצוותיו לעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם אכ"י"ר עכ"ד **הגר"י קולדצקי שליט"א**.

לתרומות הערות והארות - 08-928-5647 (מ. הרסקין מודיעין עילית)

ניתן לקבל הגיליון במייל: g089285647@gmail.com וכן הגיליון 'ללמוד ולקיים' על סדר הדף היומי